مجله علمی سلام

Salam Academic Journal

Journal Homepage: https://www.resaearch.salam.edu.af

اووم کال ، یوولسم ګڼه، پسرلی ۱۴۰۱هـ.ش

په تفسير کې (دخيل) يا د قرآن کريم ناسم او ګډوډ تفسيرونه معنی او مفهوم ، شاليد ،لاملونه ، ډګرونه او ناوړه پايلې يې

Wrong Exegesis of the Holy Qur'an Meanings, Concept, Background, Causes, Fields and Dire Consequences

DOI: 10.64104/v6.Issue11.n6.2022

ډاکتر فصيح الله عبدالباقی[1]

ISSN: 3078-9575 (Print)   ISSN: 3078-9583 (Online)

تاریخ نشر: ۱۴۰۱/۵/۱۰   تعداد صفحات: ۱۹   از ۱۰۶ تا ۱۲۴

لنډيز

له يو اړخه د ځينو مسلمانانو د قرآن کريم د روح سره نابلدتيا او په پوهه او فهم کې کمې او له بل پلوه د اسلام د دښمنانو د اسلام سره دی دښمنی ؛ کينې او دسيسو په سبب زموږ په تفسيري ثراث کې هغه څه ورګډ او ځای پر ځای شول چې د قرآن کريم د تفسير سره نه بلکی د قرآن کريم د روح او تعليماتو سره يې بشپړ مغايرت او توپير درلود؛ او د هغه د لاربښوونو سره په بشپړ ډول په ټکر کې وو، او تر دی دمه زموږ په تفسيري کتابونو کې شتون لري؛ بلکی ويلی شو چې متاسفانه دا ناوړه او کرغيړن خوځښت په بيلابيلو بڼو نن هم شتون لري او په خورا چټکتيا او ځيرکتيا سره د خپلو شومو موخو د لاس ته راوړلو لپاره؛ د خپلو ټولو وسائلو په کارولو سره فعاليت لري.

په دی ليکنه کې هڅه شوی چې د دغه پديدې - چې په اصطلاح کې د «دخيل» يا د قرآن کريم ناسم تفسير په نوم ياديږي – په اړوند اړين موضوعات د بحث او څيړنې لاندی نيول شوی دي ؛ تر څو هر مسلمان په تفسير کې د «دخيل» څخه خبرشي او د هغه د ناوړه اغيزوڅخه خوندي پاته شي ؛ د قرآن د درست، سم او حقيقي تفسير حفاظت اوساتنه وشي؛ او د قرآن کريم پر ضد د دين د دښمنانو ناوړه او کرکجنې دسيسې برملا او څرګندی شي ؛ او په ټوله کې اسلامی امت او ټول انسانيت د قرآن کريم د سمو او سوچه لاربښوونو څخه برخمن شي او هغه آخرني آرمان ته – چې د مځکې پر سر د سوچه قرآني نظام اقامه ده- ورسيږي. دی موخو ته د رسيدلو په منظور دا څيړنه په لاندی مطالبو ويشل شوی ده:

د (دخيل) يا ناسم تفسير معنی او مفهوم

په تفسيري ډګر کې د (دخيل) يا ناسم تفسير پيل

[1]. استاد پوهنحی شرعيات پوهنتون سلام، ايميل: Fasih.1392@gmail.com

د (دخيل) يا ناسم تفسير ناوړه پايلې

د (دخيل) يا ناسم تفسير ډولونه يا ډګرونه.

أ-:اسرائليات

ب:بې لارې ډلې او فرقې

ج:د قرآن كريم علمي او سائنسي تفسير

د:د معاصرو سيكولارانو او بې دينانو تفسير

كليدي كليمي: دخيل، ناسم تفسير، اسرائليات، سائنسي تفسير، سيكولارانو تفسير

مقدمه

الحمد لله رب العالمين، وصلى الله على سيد الهُداة والدُعاة والمصلحين، سيدنا محمد وآله وصحبه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين.

دا څېړنه يوه خورا مهمه او خطيره موضوع درنو لوستونكيو سره شريكوي؛ چې هغه د قرآن كريم او د هغه د تفسير پر ضد د قرآن د دښمنانو له لورى د خطرناكه فكري جګړې څخه عبارت ده ؛ پرته له شكه قرآن كريم د الله تعالى له لورې د ټول انسانيت لپاره د آخرني دستور العمل او د ژوند لارښود حيثيت لري؛ په همدې اساس د دې پاک كتاب پر معانيو او مفاهيمو ځان پوهول يوه بنسټيزه موضوع ده ؛ له دې كبله د بيان او تفسير دغه دنده او وظيفه تر ټولو د مخه د الله تعالى د آخيرنى پيغمبر محمد صلى الله عليه وسلم – چې د ګردو انسانانو لپاره رهبر او رهنما دى - پر غاړه وه او هغه صلى الله عليه وسلم د دې پاک كتاب لومړنې شارح او مفسر و لكه چې الله تعالى په دې اړه فرمايي(**وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ**2) ژباړه: موږ دغه ذكر پر تا نازل كړيدى تر څو چې ته خلكو ته هغه څه تشريح او توضيح كړې چې د هغو لپاره نازل كړاى شوېدى، او بايد خلك هم (په خپله په دې كې) غوراو فكر وكړي.

بايد په دې وپوهيږو چې د قرآن كريم د بيان او تفسير دغه وړتيا رسول الله صلى الله عليه وسلم ته الله تعالى پخپله ور بخښلې وه لكه چې په دې هكله فرمايي**{إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ * فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ * ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ}** [3] دا(قرآن) درباندې زده كول او درباندې لوستل زموږ په ذمه دي - نو كله چې موږ دا لولو په هغه وخت كښې ته د دې قرائت په غورسره اوره - بيا د ده په مطلب باندې پوهول او بيان هم همدا زموږ په ذمه دي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم خپله دغه دنده په خپل مبارک ژوند كې سرته ورسوله او ددې حق يې ادا كړ؛ د قرآن كريم د تفسير او بيان لسګونه مثالونه د تفسير او د احاديثو په كتابونو كې د دې ادعا واضح او څرګند دليلونه دي ؛ د رسول اكرم صلى الله عليه وسلم څخه وروسته صحابه كرامو رضوان الله عليهم اجمعين د ضرورت پر مهال د پيغمبري تربيت او روزنې په رڼا كې د قرآن كريم د غامضو او مشكلو آيتونو د تفسير او توضيح چاره سر ته رسوله چې موږ د هغوى بې شميره تفسيري اقوال د تفسير په كتابونو كې موندلاى شو.

د صحابه كرامو له ډلې څخه عبد الله بن عباس، عبدالله ابن مسعود، علي بن أبي طالب، أبي بن كعب، زيد بن ثابت، عبد الله بن عمر، او عبدالله ابن عمرو رضوان الله عليهم اجمعين په دې ډګر كې خورا ډېر شهرت لري ؛ له دې جملې څخه

2. (النحل: ۴۴).
3. (القيامة: ۱۷ - ۱۹).

عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما؛ أبي بن کعب رضی الله عنه ؛ اوعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه د تفسير ځانګړې حلقې او مدرسې درلودلې چې په هغو کې یې د بيلابيلو سيمو څخه راغلي شاګردان روزل.

دصحابه کرامو رضوان الله عليهم څخه وروسته تابعينو رحمهم الله يعنې د صحابه کرامو شاګردانو په خپل وار د امت د لارښوونې لپاره ملا وتړله او په دې ډول امت د قرآن کريم د انوارو او لارښوونو په رڼا کې د بري لارې پرې کولې او د عروج منزلونه يې لنډول ؛ تابعينو د څلورګونو مصادرو (خپله دقرآن کريم د آيتونو؛ د رسول الله صلی الله عليه د فرموداتو؛ د صحابه کرامو د تفسيري اقوالو او د خپل درايت او اجتهاد) بر بنسټ قرآن کريم تفسيراوه.

تر دې چې داسې يو زمانه راغله چې له يوه اړخه د ځينو مسلمانانو د قرآن کريم د روح سره نابلدتيا او په پوهه او فهم کې کمې او له بل پلوه د اسلام د دښمنانو دښمني ؛ کينه او دسيسې چې خپلې آخري پولې ته رسيدلې وی د دې لامل شو چې زموږ په تفسيري ثراث کې هغه څه ورګډ او ځای پر ځای شول چې د قرآن کريم د تفسير سره نه بلکې د قرآن کريم د روح او تعليماتو سره بشپړ مغايرت او توپير درلود؛ او د هغه د لارښوونو سره په ټکر کې و. او تر ننه زموږ په تفسيري کتابونو کې شتون لري؛ بلکې بايد ووايو چې متاسفانه دا ناوړه او کرغيړن خوځښت په بيلابيلو بڼو نن هم شتون لري او په خورا چټکتيا او ځيرکتيا سره د خپلو شومو موخو د لاس ته راوړلو لپاره؛ د خپلو ټولو وسائلو په کارولو سره فعاليت لري.

په دې ليکنه کې هڅه شوی چې د دغه پديدې - چې په اصطلاح کې د «دخيل» يا د قرآن کريم ناسم تفسير په نوم ياديږي – په اړوند اړين موضوعات د بحث او څيړنې لاندې ونيول شي؛ تر څو ټولنه او غړي په تفسير کې د «دخيل» څخه خبرشي او د هغه د ناوړه اغيزوڅخه خوندي پاته شي ؛ د قرآن د درست، سم او حقيقي تفسير حفاظت اوساتنه وشي؛ او د قرآن کريم پر ضد د دين د دښمنانو ناوړه او کرکجنې دسيسې برملا او څرګندې شي ؛ او په ټوله کې اسلامی امت او ټول انسانيت د قرآن کريم د سمو او سوچه لارښوونو څخه برخمن شي او هغه آخرني آرمان ته – چې د مځکې پر سر د سوچه قرآني نظام اقامه ده- ورسيږي. دا څيړنه په لاندې مطالب په بر کې نيسي:

- د (دخيل) يا ناسم تفسير معنی او مفهوم
- په تفسيري ډګر کې د (دخيل) يا ناسم تفسير پيل
- د (دخيل) يا ناسم تفسير ناوړه پايلې
- د (دخيل) يا ناسم تفسير ډولونه يا ډګرونه.

الف:اسرائليات

با:بی لارې ډلې او فرقې

ج:د قرآن کريم علمي او سائنسي تفسير

د:د معاصرو سيکولارانو او بی دينانو تفسير

د (دخيل) يا ناسم تفسير او اصيل يا سم او درست تفسيرمعنی او مفهوم

په دې خاطر چې موضوع په سمه توګه درک کړو بايد په پيل کې د «دخيل» يا ناسم تفسير او «اصيل» يعنی سم او درست تفسير معنی او مفهوم وپيژنو.

«دخیل» یا ناسم تفسیر:

الف: «دخيل»د لغت په اعتبار:

د لغت د قواميسو د پلټنې په پایله دی نتیجې ته رسیږو چې په لغوي اعتبار د «دخيل» کلمه په کمی؛عیب؛ نقص او داخلي ورانی، ګډودی او فساد دلالت کوي هو البته کله دا عیب کمی؛عیب، ګډودی او فساد د فريب او دوکې؛ او کله هم د نابلدتيا او نا آشنائي او کله د شک او تردد په پایله کې منځ ته راځي.

زَبیدي په خپل کتاب « تاج العروس من جواهر القاموس » کې وايي: (الدَّخَلُ: الغَدْرُ والمَكْرُ والداءُ والخَدِيعَةُ يقال: هذا أَمرٌ فيه دَخَلٌ ودَغَلٌ. وقوله تعالی: "ولاَ تتخِذُوا أيمَانَكُم دَخَلاً بينَكُم" أي مَكراً وخَدِيعةً ودَغَلاً وغِشّاً وخِيانةً. الدَّخَلُ: العَيبُ الداخِلُ في الحَسَبِ) دخل د دوکې،چل ول، مرض او فريب په معنی استعمالیږي لکه چې الله تعالی فرمايي: "ولاَ تتخِذُوا أيمَانَكُم دَخَلاً بينَكُم" خپل سوګندونه په خپلو منځونو کې د دوکې او چل ول او خيانت وسيله مه ګرځوی.امام زبيدی زياتوي چې: په نسب کې کمي او عيب ته هم (الدخل) ويل کيږي.[4]

مجد الدين فيروز آبادي په خپل کتاب القاموس المحيط کې وايي : (الدخيل كل كلمة أُدخلت في كلام العرب وليست منه)[5] يعنی دخيل هر هغه لفظ او کلمې ته ويل کيږي چې له عربي ژبې څخه نه وي او په کې ورداخله کړای شوی وي.

محمد بن منظور، په لسان العرب کې داسی ليکي: (فلان دخيل في بني فلان، إذا كان من غيرهم)[6].فلانکې په فلانکي ټبر کې دخيل دی ؛ هغه وخت ويل کيږي چې (يو سړی د هغوی له جملې څخه نه وي) بلکې د غيرو څخه وي.

راغب اصفهاني وايي: (الدخل وهو كناية عن الفساد والعداوة المستبطنة...) يعني دخل د فساد ورانګارۍ او پټې دښمنۍ څخه کنايه ده.[7]

با: «دخيل»د اصطلاح په اعتبار:

ښاغلي دکتور عبد الوهاب فايد «دخيل» داسی تعريفوي: (هو التفسير الذي لا أصل له في الدين علي معني أنه تسلل إلي رحاب القرآن الكريم علي حين غرة وعلي غفلة من الزمن بفعل مؤثرات معينة حدثت بعد وفاة الرسول صلي الله عليه وسلم) يعني دخيل هغه تفسير دی چې په دين کې اصل ونلري، په دی معنی چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم د وفات څخه وروسته د مسلمانانو د غفلت؛کمزوری او بی تفاوتی څخه په ګټه اخستنې د بيلابيلو لاملونو په پايله کې د تفسير ميدان ته په ځانګړيو پلمو او چل ول را وارد کړای شوی وي.[8]

دکتور ابراهيم عبد الر حمن خليفه په خپل کتاب «الدخيل في التفسير» کې «دخيل» داسی تعريفوي: (هو ما نقل من التفسير ولم يثبت نقله أو ثبت ولكن على خلاف شرط القبول أوما كان من قبيل الرأي الفاسد)[9].

د تفسير په کتابونو کې «دخيل» هغه شيان دي چې رانقل شوی وي ليکن نقل يې ثابت نه وي، يا نقلا د ثبوت درجې ته رسيدلی وي خو د تفسير د قبليدو د شرطونو پر خلاف وي او يا هم ناسم عقلي تفسير وي.

---

4. تاج العروس من جواهر القاموس: محمّد بن محمّد بن عبد الرزّاق الحسيني، ليکنه ج ۱ ص ۷۰۵۷أبو الفيض، الملقّب بمرتضى، الزَّبيدي.چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي ببيروت د چاپ کال: ۱۹۸٤
5. مجد الدين الفيروز آبادي ، القاموس المحيط 3 /374 ، فصل الدال ، باب اللام
6. محمد بن منظور ، لسان العرب ، مادة : دخ ل .
7. المفردات في غريب القرآن – د امام راغب الأصفهاني ليکنه, ص ١٦٦ , طبعة ۱۳۸۱ هـ , ۱۹٦۱ م , چاپ ځای: مصطفى البابي الحلبي مصر - تحقيق - محمد سعيد كيلاني.
8. الدخيل في تفسير القرآن الكريم د. عبد الوهاب فايد ليکنه ص ١٣،١٤,لومړي چاپ 1398 هـ , 1978 م چاپ ځای: مطبعة حسان
9. الدخيل في التفسير د. ابراهيم عبد الر حمن خليفه ج ۱ ص ٤٠, چاپ ځای: دار الكتاب بمصر – ۱۹۸۴م

ویلای شو چې: په تفسیر کې«دخیل» د قرآن کریم د آیتونو هغه تفسیر دی چې د تفسیر د اصولو او قواعدو څخه پکې سرغړونه شوی وي او یا هم د تفسیر شروطونه پکې له پامه غورځول شوی وي.

د دی په مقابل کې د قرآن کریم د آیتونو درست او سم تفسیر یا «اصیل» تفسیر هغه تفسیر دی چې یا خو پخپله د قرآن کریم د نورو آیتونو څخه ثابت شوی وي، یا د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه په صحیح احادیثو کې رانقل شوی وي؛ یا د صحابه کرامو رضوان الله علیهم اجمعین یا تابعینو رحمهم الله څخه ثابت شوی وي او یا هم د قرآن کریم د آیتونو هغه اجتهادي تفسیر(تفسیربالرآی) چې اړین شروطونه یې بشپړ کړي وي.

- **د (دخیل) یا ناسم تفسیر د پیل څرنګوالی**

مخکې مو اشاره وکړه چې د قرآن کریم د ټولو لومړي مفسر او شارح پخپله رسول الله صلی الله علیه وسلم و، په پیغمبرانه دندو کې یې یوه مهمه دنده هم د قرآن کریم تشریح او تفسیر وه لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایي(**وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ**[10])ژباړه: موږ دغه ذکر پر تا نازل کړیدی چې ته خلکو ته هغه څه تشریح او توضیح کړې چې د هغو لپاره نازل کړای شوېدی، او چې خلك (په خپله هم) غورا و فکر وکړي.

په همدی اساس رسول الله صلی الله علیه وسلم ډیر قرآني آیتونه تفسیر او تشریح کړي او د هغی مدلول او مفهوم یې صحابه کرامو رضوان الله علیهم ته روښانه کړې دی لکه د بیلګې په توګه:

په صحیحینو کې د عبد الله بن مسعود رضی الله عنه روایت دي چې وایي:لما نزلت هذه الآية: {**الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ**...}[11] شق ذلك على الناس، فقالوا: يا رسول الله وأينا لا يظلم نفسه؟ قال: "إنه ليس الذي تعنون، ألم تسمعوا ما قال العبد الصالح: {إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ}[12] ، إنما هو الشرك"[13].

کله چې د آیت{الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ...}[14] را نازل شو په صحابه کرامو ډیر سخته او درنده تمامه شوه؛ وی ویل: ای د الله تعالی پیغمبره زموږ په منځ څوک داسی شته چې پر ځان یې ظلم نه وی کړی؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم ځواب ورکړ: د دی آیت معنی هغه نده چې تاسی فکر کوی؛ آیا تاسی د هغه نیک سړي (لقمان حکیم صاحب) خبره نده اوریدلی چې فرمایي: {إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ}[15] ، دلته د ظلم څخه مراد شرک دی.

یا د صحیح بخاري [16]هغه حدیث چې وایي:أن رسول الله صلى الله عليه وسلم فسر مفاتح الغيب في قوله تعالى: {**وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ**}17 فقال: "مفاتح الغيب خمس: {**إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ**}18 ".

یعنی رسول الله صلی الله علیه وسلم د سورت انعام د ۵۹ آیت(وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ) په اړه فرمایي چې د غیبو کونجیګانې پنځه دي؛ کومی چې الله تعالی په دی آیت کې ذکر کړی دي(إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ).

---

10. (النحل: ۴۴).
11. [الأنعام: 82]
12. [لقمان: 13]
13. صحيح البخاري، كتاب التفسير: 6/ 20، صحيح مسلم، كتاب الإيمان: 1/ 80.
14. [الأنعام: 82]
15. [لقمان: 13]
16صحيح البخاري، كتاب التفسير: 5/ 193
17. [الأنعام: 59]
18. [لقمان: 34]

د سورت آل عمران د دی آیت {هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ}[19] د تفسیر په اړه ام المؤمنین عائشة -رضي الله عنها- فرمايي چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- یو ځل دا آیت تلاوت کړ او بیا یې وفرمائیل: کله چې تاسی هغه کسان ولیدل چې د قرآن کریم متشابهاتو پسی گرځي (او محکمات پریږدي، پوه شئ چې) دا هماغه خلک دي چې الله تعالی په دی آیت کې ذکر کړي دي؛ نو ځان تری وساتئ.[20]

عن عقبة بن عامر -رضي الله عنه- قال: سمعت رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وهو على المنبر- يقول: (ألا إن القوة الرمي، ألا إن القوة الرمي، ألا إن القوة الرمي)[21].

د عقبة بن عامر -رضي الله عنه- څخه روایت دی چې فرمایي:ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه - په داسی حال کې چې د منبر په سر یې تشریف درلود - واوریدل: چې د دی آیت په اړه یې وفرمائیل{وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ}، خبراوسئ چې د (قوة) معنی ویشتل دي، خبراوسئ چې د (قوة) معنی ویشتل دي.

دا او دی ته ورته بی شمیره آیتونه پخپله نبی اکرم صلی الله علیه وسلم تفسیر کړي دي،او دغه نبوي تفسیرونه محدثینو په خپلو کتابونو کې د (کتاب التفسیر یا باب التفسیر) تر عنوان لاندې ځای پر ځای کړي دي.[22]

- ❖ همدا راز صحابه کرامو په هغه مواردو کې چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم له لورې یې تفسیر نه دی موندلی د خپل اجتهاد پر اساس یې د قرآن تفسیر کړی.

لدی امله چې صحابه کرام رضوان الله علیهم نیغ په نیغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم شاگردان و،او د قرآن کریم د نزول په زمانه کې شتون درلود، د نزول لاملونه یې تر مخه و او الله تعالی د لوړ استعداد څخه برخمن کړي و په خورا مسوولانه او دقیق ډول یې د قرآن کریم تفسیر او تشریح کوله البته د صحابه کرامو د دور په اخیري پړاو کې(د حضرت علي کرم الله وجهه او حضرت معاویة رضی الله عنه په زمانه کې) او په ځانگړی توگه د تحکیم د قضیی څخه وروسته په ۴۱ هجري کال په امت کې دوه بی لارې فرقې (خوارج او شیعه) را څرگندې شوی، چې هر یوی یې هڅه کوله چې – د خلکو د اعتماد او باور تر لاسه کولو په، او د خپلو باطلو افکارو د ترویج په خاطر- خپل فکري او اعتقادي بنسټونه د قرآن کریم څخه ثابت کړي په دی اساس دوی د قرآن کریم تفسیر ته مخه کړه او د خپلو نفسي خواهشاتو، ځانگري نظریاتو او آراو پر بنسټ یې د قرآن تفسیر پیل کړ، او ورو ورو د قرآن کریم د تفسیر ډگر ته [دخیل] او ناسم تفسیر لاره پیدا کړه، د دوی د(دخیل) او ناسم او گډوډ تفسیر بیلگې به د څیړنې په اوږدو کې راشي.

- ❖ همداراز د صحابه کرامو نیغ په نیغه شاگردانو (تابعینو) هم په خپل وار صحابه کرامو د شاگردۍ په برکت او د خپل خدای ورکړي استعداد او اجتهاد له مخې د اړتیا پر مهال د قرآن کریم تفسیر کړی او بی شمیره تفسیري اقوال یې د تفسیر په کتابونو کې شتون لري لکه د عبدالله بن عباس رضی الله عنهما شاگردان: مجاهدبن جبر، عطاء بن أبي رباح، عکرمة مولي بن عباس، سعید بن حبیر، طاووس بن کیسان او داسی

19. [آل عمران: 7]
20. صحیح بخاري (4547) په کتاب تفسیر: باب (منه آیات محکمات)کې، او صحیح مسلم (2665) په کتاب العلم: باب النهي عن اتباع متشابه القرآن، او سنن أبی داود (4589) په کتاب السنة: باب النهي عن الجدال واتباع المتشابه من القرآن کې ذکر کړی.
21. صحیح مسلم (1917) په کتاب الإمارة: باب فضل الرمي والحث علیه, او سنن امام أبو داود (2514) په کتاب الجهاد: باب في الرمي، سنن امام الترمذي (3083) په کتاب تفسیر القرآن: باب ومن سورة الأنفال کې دا حدیث نقل کړی دی.
22.لکه د بیلگې په توگه ووینئ:کتاب التفسیر؛ صحیح مسلم۲۳۱۲/۴ ؛أَبْوَابُ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ سنن الترمذی ۴۹/۵

نور. ...د حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه شاګردان لکه: زيد بن أسلم، أبو العالية او محمد بن كعب القرظی او داسی نور... او د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه شاګردان لکه: مسروق بن الأجدع، قتادة بن دعامة، أبو سعيد الحسن البصري، اوعطاء بن مسلمه الخرسانی......

په دی پړاو کې تابعينو رحمهم الله د صحابه کرامو ـ رضوان الله عليهم ـ تفسيري روايتونه او اقوال اغلبا د سند په ذکر کولو سره روايت کول له دی امله يې د صحت او سقم اندازه شونی وه، او دا هماغه تاريخي پړاو و چې موضوعي او ساختګی روايتونو ډير رواج موندلی و ځکه خو هغوی د سند په ذکر کولو خورا اهتمام او تاکيد کاوه امام ابن سيرين وايي: (لم يكونوا يسألون عن الإسناد فلما وقعت الفتنة قالوا : سموا لنا رجالاً)[23] له دی تر مخه به چا د روايت او سند ډيره پوښتنه نه کوله خو کله چې فتنه(غالبا د وضع الحديث فتنه) واقع شوه بيا به علماو د ذکر شويو اقوالو په اړوند ويل: سړي مو راته معرفی کړئ يعنی سند مو ووایاست.

- د تابعينو وروسته د هغوی د شاګردانو(اتباع تابعينو) په زمانه کی که څه هم ډيری تفاسير وليکل شول، البته د ګمراه ډلوټپلو له لورې د خپلو بدعتونو او ګمراهيو او د خپلو باطلو معتقداتو او افکارو د ترويج په موخه ډيری درواغ او موضوعي احاديث جوړ کړای شول په ځانګړې ډول د قرآن کريم د تفسيرپه اړوند خورا ډير اقوال په درواغو رسول الله ـ صلی الله عليه وسلم ـ او صحابه کرامو ته منسوب کړای شول، چې له هماغه ځايه ډيری تفسيري روايتونه په مدونو تفسيري کتابونو کې ځای پر ځای شول، او په دی ترتيب (دخيل) او ناسم او ګډوډ تفسيرونو د تفسير ساحی ته لاره پيدا کړه.

له تبع تابعينو له زمانې څخه وروسته کله چې د عباسيانو په دور کې د اسلامي فتوحاتو لړۍ پراخه شوه او بيلابيل طيفونه خلک او ډلی په بيلا بيلو نومونو، د بيلا بيلو افکارو، موخو او تصوراتو سره د ستر اسلامي واک ساحې ته د ډيری ستونزو سره ور ننوتلې دوی د نورو ستونزو تر څنګ د (دخيل) ستونزه هم له ځانه سره لرله. د دی برسيره په تفسيري ډګر(دخيل) نور لاملونه هم لري چې په لاندی کرښو کې ورباندې ځغلنده نظر اچوو.

- **د(دخيل) يا ناسم تفسير د پيدايښت لاملونه**

(دخيل) يا ناسم تفسير تاريخ ته په کتو ويلای شو چې (دخيل) د تفسير ساحی ته د ډيرو اسبابو او عواملو له مخی لاره پيدا کړی چې عمده لاملونه يې په لاندی توګه دي:

الف: داخلي لاملونه:

- تفسيري اقوال او روايتونه پرته له سند څخه نقل کول: کله چې پرته له سنده تفسيري اقوال منل او قبلول پيل شول مغرضو خلکو ته چانس په لاس ورغې چې د خپل ذوق او سليقې سره سم او د خپل نظر او مذهب د ترويج لپاره له ځانه تفسيري روايتونه وتراشي او جوړ يې کړي.
- د قرآن کريم په تفسير کې په اسرائيلی روايتونو تکيه کول: هغه اسرائيلی روايتونه چې د اسلامي شريعت سره(يا د معتقداتو او يا هم د احکامو په ساحه کې) په ټکر او تضاد کې واقع دي، د قرآن د تفسير د يو اصل په توګه منل او قبلول د (دخيل) د ورود لپاره ډيره ستره دروازه وه او اوس هم بلل کيږي.

23. شرح علل الترمذي د شيخ زين الدين عبد الرحمن بن أحمد بغدادي، حنبلي (المتوفى: 795هـ)ليکنه ص ۳۵۴محقق: الدكتور همام عبد الرحيم سعيد د چاپ ځای: مكتبة المنار - الزرقاء – الأردن . لومړې چاپ، 1407هـ - 1987م

- د ځینو آلي علومو لکه(صرف، نحو، بلاغت، فقه، منطق، تصوف....) منځ ته راتلل:

په ټوله کې دا او دی ته ورته علوم که څه هم د قرآن د پوهې لپاره اړین دي، لیکن په یواځې توګه -پرته د نورو منل شویو تفسیري مصادرو- د دی علومو پر بنسټ قرآن تفسیرکول د (دخیل) لپاره زمینه برابره کړی.

- د قرآن په تفسیر کې په مطلق ډول یواځې پرعقل بسنه او تکیه کول: که یو مفسر د تفسیر ټول مصدرونه له پامه وغورځوي او د قرآن په تفسیر کې یواځې او یواځی په خپل عقل او پوهه تکیه وکړي دا به هرو مرو د کړلچونو سره مخامخ کیږي او د قرآن په تفسیر کې به هغه څه وایي چې د قرآن کریم سره اړخ نه لګوي.او په دی ډول به ډیری ناسم تفسیرونه او (دخیل) د تفسیر ساحې ته لاره پیدا کوي.

با: بیروني لاملونه

د اسلام کینه ګرکي دښمنان لکه: یهودیان، نصرانیان او مشرکان سیاسي او مذهبي اختلافات د تفسیر کولو وړتیا نه شتون.

- **د (دخیل) یا ناسم تفسیر ناوړه پایلې**

که قرآن کریم د تفسیر د اصولو او قواعدو سره سم تفسیر نکړای شي بلکی د هوا او هوس او خپل شخصی ذوق او لید لوری تابع وګرځول شي؛ یا هم پر بی اساسه اسرائیلی قصو او داستانونو د قرآن کریم اصلی تعلیمات وپوښل شي او یا هم د بی قیضی عقلانیت پر بنسټ قرآن تفسیر کړای.... دا په فرد؛ټولنه اوپه ټوله کې پر لوی اسلامي امت ډیری بدی اغیزې لري چې ځینوته یې دلته اشاره کوو:

1- لدی چې قرآن کریم د مسلمانانو تر ټولو لومړې او ستر فکري او عقیدوي مصدر دی که چیرې د دی مصدر ناسم او نادرسته تفسیر په خلکو کې رواج وومي او خپور شي په پایله کې به یې افکار او عقائد فاسد او له کاره ولویږي؛ لکه د بیلګې په توګه په ځینو پخوانیو او معاصرو تفاسیرو کې چې د الله تعالی د ذات او صفاتو ؛ د ملائکو او انبیاء علیهم السلام ؛ د قیامت د ورځ. ..په اړه چې ځینی ناسم تفسیرونه موجود دي[24] د مسلمانانو معتقدات او افکار یې د ګواښ سره مخ کړي دي.

2- په تفسیر کې دخیل یا د قرآن کریم ناسم تفسیر په حقیقت کې د هغه موخې او هدف څخه – چې قرآن کریم د هغه په خاطر نازل شوی دی – انسانان لیرې کوي؛ ډیری خلک په همدی سبب د قرآن کریم د لارښوونو؛ وعظونو او نصیحتونو څخه محروم دي.

3- همدا راز هغه بی اساسه او موضوعي روایتونه؛ درواغجنې اسرائیلی قصی؛ د ګمراه او بدعتي ډلو او فرقو وهمي او ګمراه کوونکي تفسیرونه چې کله د قرآن کریم د تفسیر په توګه بیانیږي دا په حقیقت کې د اسلام پاک اوسپیڅلې دین د یو خرافی دین په بڼه معرفی کوي

4- د قرآن کریم په تفسیري کتابونو د دخیل او ناسم تفسیر شتون هغه باور او اعتماد سخت ټکنې کوي – کوم چې د امت د مخکښانو(صحابه کرامو او تابعینو) په اړوند خلک لري – ځکه چې هغوی د امت په منځ کې په عدالت ؛

24.ځینی مثالونه به یی په راتلونکیو پاڼو کې راشي ان شاءالله.

علم؛ تقوی او پرهیزګارۍ شهرت لري؛ نو کله چې په درواغو هغوی ته دا راز ناوړه تفسیرونه منسوب کیږي چې د عقل اوعلم په تله برابر نه وي طبیعي ده چې په هغه سترو انسانانو د خلکو باور او اعتماد ته خورا زیان رسیږي.

- **د « دخیل» یا نادرست تفسیر ډولونه:**

کولای شود « دخیل» یا نادرست تفسیر ډولونه په لاندی دوه برخو وویشو:

الف: په مآثور یا منقول تفسیر کې د « دخیل» یا نادرست تفسیر ډولونه.

با : په اجتهادي تفسیر کې د « دخیل» یا نادرست تفسیر ډولونه.

په مآثور یا منقول تفسیر کې د « دخیل» یا نادرست تفسیر ډیر ډولونه د تفسیر په کتابونو کې زموږ تر سترګو کیږي چې کولای شو په لاندې ډول یې وویشو:

- هغه ساختګي او موضوعي اقوال چې رسول الله صلی الله ته یې نسبت شوی دي.
- هغه کمزوي او ضعیفه اقوال چې د تفسیر په کتابونو کې نقل کړای شوی دي په ځانګړي ډول هغه چې ضعف او کمزوتیا یې جبیره کیدونکې نه وي.
- د شریعت سره په ټکر او تضاد کې واقع هغه اسرائیلي قصی او روایتونه چې ډیری یې زموږ د تفسیر په کتابونو کې رانقل شوی دي.
- هغه تفسیري روایتونه او اقوال چې په نادرسته توګه صحابه کرامو رضی الله عنهم ته منسوب شوی دي.
- هغه تفسیري روایتونه او اقوال چې په نادرسته توګه تابعینو کرامو رحمهم الله ته منسوب شوی دي.
- هغه تفسیري روایتونه او اقوال چې صحابه کرامو رضی الله عنهم ته منسوب شوی دي او د قرآن کریم د آیتونو یا د رسول الله صلی الله علیه وسلم د مبارکو حدیثونو او یا هم د عقل سره په ټکر کې په داسی توګه واقع شوی وي چې په یو وخت کې یې جمع کول شونی نه وي.
- هغه تفسیري روایتونه او اقوال چې تابعینو رحمهم الله ته منسوب شوی دي او د قرآن کریم د آیتونو یا د رسول الله صلی الله علیه وسلم د مبارکو حدیثونو او یا هم د عقل سره په داسی توګه په ټکر کې واقع شوی وي چې په یو وخت کې یې جمع کول ناممکن وي.[25]

په اجتهادي تفسیر کې د « دخیل» یا نادرست تفسیر ډولونه:

کله چې ځینو هغه تفسیري کتابونو ته چې په اجتهادي بڼه لیکل شوی مراجعه کوو د « دخیل» یا نادرست تفسیر ډیری بیلګې او نمونې مو د مخه کیږي، کولای شو په اجتهادي یا بالرای تفسیر کې «دخیل» یا نادرست تفسیر په لاندې ډولونو وویشو:

- د هغه اسلام دښمنه کړیو لخوا د قرآن کریم ناسم او نادرست تفسیر چې په اسلام شریعت باور نلري، او په اسلام دښمنۍ کې یې ټولی پولی ماتی کړي، د دی کینې او عداوت پر بنسټ او مسلمانانو ته د زیان رسونی په منظور قرآن کریم تفسیروي.

25. د دی ډول (دخیل) مثالونه په لویه کچه د تفسیر په کتابونو کې شتون لري، د موضوع د اوږوالي له امله تری دلته صرف نظر کوو که په اړه د لیکنې کوم بل فرصت پیدا شو ان شاءالله هلته به بیا په تفصیل سره پری وغږیږو.

- پرته له دی چې دا په پام کې ونیول شي - چې د الله تعالی د ذات سره څه ښايي او څه نه ښايي - د قرآن ظاهري نص په پام کې نیول او بیا هغه تفسیرول.
- د قرآن کریم آیتونه تحریفول، او د خپل مزاج سره سم هغه تفسیرول.
- د قرآن کریم د آیتونو څخه د باطني او پټو معناګانو په استخراج کې - پرته له کوم دلیل څخه - له حده زیات تکلف کول.
- د قرآن کریم د آیتونو د تفسیر په لړ کې د عربي ژبې په قواعدو صرف او نحو کې دومره زیات تکلف او غلو کول او د مالوفو او معلومو قواعدو له دائرې څخه وتل.
- د ناپوهۍ او جهل پر اساس د قرآن کریم تفسیر کول، په داسې توګه چې د تفسیر لپاره اړین شرائط او مطلوبه علوم په پام کې نه نیول.
- د قرآنی آیتونو څخه د نویو سائنسي ایجاداتو او مکتشفاتو د اثبات لپاره او د هغه سره د سائنسي نظریاتو د سمون او برابرۍ په منظور له حده زیات تکلف کول. او دا په پام کې نه نیول چې سائنسي نظریات د وخت په تیریدو بدلیږي او تغیر مومي.[26]

- **د دخیل یا ناسم تفسیرد ورود(داخلیدلو) لوی دروازې:**

که په پخوانیو او معاصرو تفسیري کتابونو یو ځغلنده نظر واچوو دا به راته جوته شي چې هغه لارې او دروازې چې زموږ تفسیري تراث یې ډیر اغیزمن کړی، او ورڅخه بې شمیره نادرست تفسیري روایتونو او اقوالو(دخیل) د تفسیر ساحې ته لاره پیدا کړې په لاندې ډول دي:

الف:اسرائلیات

ب:بې لارې ډلې او فرقې

ج:د قرآن کریم علمي او سائنسي تفسیر هڅه

د:د سیکولارانو او بې دینانو تفسیر

په راتلونکیو کرښو کې به په لنډه توګه هر یو باب د ځیړنې لاندې نیسو، او د دې دعوی د اثباب لپاره – چې دا د تفسیر په ډګر کې (دخیل) یوه دروازه ده - یو څو مثالونو وړاندې کوو.

لومړې: اسرائیلیات

لومړۍ لویه دروازه چې ورڅخه ناسم تفسیري روایتونو(دخیل) د تفسیر ساحې ته لاره موندلې اسرائیلیات دي په لاندې کرښو کې د اسرائیلیاتو معنی او مفهوم، په تفسیري کتابونو کې د اسرئیلیاتو ځینې بیلګې او ناوړه اغیزو ته اشاره کوو.

د اسرائیلیاتو معنی او مفهوم:

داکټر محمد حسین ذهبي وایي: الإسرائیلیات، د إسرائیلیة جمع ده، نسبت یې إسرائیل، یعنی یعقوب بن إبراهیم د دولس اسرائیلی قبیلو پلار ته دی، هغه شخصیت چې ټول یهودیان ورته منسوب دي. مراد ترې هره هغه قصه او واقعه ده

26. د دې ډول (دخیل) ګڼ مثالونه هم لویه کچه د تفسیر په کتابونو کې موجود دي، د اوږوالي له امله ترې دلته صرف نظر کوو که په اړه د لیکنې کوم بل فرصت پیدا شو ان شاءالله هلته به بیا په تفصیل سره پرې لیکنه وکړو.

چې د إسرائيلي مصدر څخه رانقل شوی وي.[27]

او په اصطلاح کې:اسرائيليات، هغه ټولې پخوانۍ قصې او داستانونه دي چې د تفسير او حديث ساحې ته د يهودي، نصراني او يا کوم بل اجنبي مصدر څخه را نقل شوی وي.[28]

په تفسيري کتابونو کې د اسرئلياتو بيلګې:

کله چې د تفسير کتابونو ته مراجعه کوو ډول ډول اسرئيلی اقوال او روايتونه مو تر سترګو کيږي مثلا د عقيدوي مسائلو، د احکامو، د وعظ او نصيحت او تاريخي پيښو وغيره اړوند اسرائيلياتو د تفسير په کتابونو کې ځای نيولی چې ځينی بيلګې يې دلته ذکر کوو:

- ګڼو مفسرينو په خپلو تفسيرونو کې دهاروت او ماروت عجيبه اسرائلي قصی ذکر کړي د دی قصو په ترڅ کې دا دواړه ملائکې و العياذ بالله په فساد، قتل، شراب خورې او زنا کاری. ..تورنی کړي. او د همدی اسرائلي قصو په اوږدو کې ويلی چې دا دواړه ملائکی د هغه جرم په پايله کې چې دوی ترسره کړی و د بابل د ښار په کوهي کې سرچپه را ځوړندی دي...[29]
- د عظيم او صابر پيغمبر ايوب عليه السلام په اړه په ډيرو مفسرينو لکه:ابن جرير، ثعلبي واحدي، او دهغوی څخه وروسته رازي، قرطبي او نورو داسی اسرائيلی روايتونه ذکر کړي چې شرعا او عقلا د منلو وړ نه دي، او د پيغمر د شان سره نه ښايي، د مثال په توګه په دی قصه کې ذکر شوي چې: د ايوب عليه السلام د ازموينی او ابتلاء لامل دا و چې يو ځل ايوب عليه السلام يوه پسه ذبحه کړای و، پخپله يې وخوړ او په څنګ کې همسايه يې وږی پاته و[30]. همدا راز وايې چې: ايوب عليه السلام دومره ناداره او فقير شوی و چې ميرمن يې د هغه د خوراک د انتظام په خاطر خپلې کمڅې د دوه ډوډيو په بدله وپلورلی. د هغه عليه السلام د مريضتيا په اړه يې (د نبوت د مقام سره په څرګند ټکر کې واقع) دا قصه ذکر کړی چې ګواکې ايوب عليه السلام په داسی مرض اخته شوی و چې خلکو به تری کرکه او نفرت کولو،بدن يې شړيدلی او بدبويه شوی و، د ميرمنی پرته يې نور هيڅوک ورته نشوای نيږدی کيدای، او بالآخره خلکو د دی شديد تعفن او بدبويي له امله د خپلی قريی څخه بيرون ايستلو ته اړ کړ.....[31]
- د دی آيت په تفسير کې {وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ}[32] امام ابن جرير طبري او د هغه څخه وروسته نورو مفسرينو ډيره عجيبه او غريبه اسرائيلي قصه ذکر کړی چې د پيغمبري عصمت سره په بشپړه توګه په تضاد کې ده، لنډيز يې دا دی چې: د (جسد) څخه مراد د (الصخر المارد) په نوم يو شيطان دی چې د

27. محمد حسين الذهبي، الإسرائيليات في التفسير و الحديث، ص 13
28. پورتنی مرجع ص۱۳
29. لباب التأويل في معاني التنزيل ج 1ص65للشيخ علاء الدين علي بن محمد بن إبراهيم بن عمر الشيحي أبو الحسن، المعروف بالخازن (المتوفى: 741هـ)تصحيح: محمد علي شاهين د چاپ ځای:دار الكتب العلمية – بيروت لومړي چاپ 1415 هـ
30. تفسير النسفي (مدارك التنزيل وحقائق التأويل) ج3ص157 للشيخ أبو البركات عبد الله بن أحمد بن محمود حافظ الدين النسفي (المتوفى: 710هـ)تحقيق: يوسف علي بديوي د چاپ ځای: دار الكلم الطيب، بيروت .لومړي چاپ 1419 هـ - 1998 م
31. الجواهر الحسان في تفسير القرآن ج4 ص96 د أبو زيد عبد الرحمن بن محمد بن مخلوف الثعالبي (المتوفى: 875هـ) ليکنه، تحقيق: شيخ محمد علي معوض والشيخ عادل أحمد عبد الموجود، د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي – بيروت. لومړي چاپ - 1418 هـ
32.(سورت ص: 34)

سليمان عليه السلام - هغه گوته چې پادشاهي يې پرې قائمه وه - يوه ورځ تر لاسه کړه او سليمان عليه السلام پر ځای پر واک مسلط شو.....[33]

- امام بخاري -رحمه الله-د دی آيت لاندې:{قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ}[34] د ابن عمر رضی الله عنهما په روايت دا قصه ذکر کوي چې: يو ځل ځينی يهودان د يوسړي او يوې ښځې سره – چې د زنا ارتکاب يې کړی و ـ د رسول الله -صلی الله عليه وسلم- په خدمت کې (د فيصلې په خاطر)حاضر شول، رسول الله -صلی الله عليه وسلم- هغوی ته وفرمائيل: ځوک چې په تاسی کې د زنا ارتکاب وکړي دهغه په اړوند تاسی څه ډول فيصله کوی؟ هغوی ځواب ورکړ: مخ يې توروو او يا يې هم مخ توروو او وهوو يی. بيا يې ورځخه وپوښتل: آيا تاسی په تورات کې د رجم حکم نه دی ليدلی؟ هغوی ځواب ورکړ: نه صيب، په تورات کې په اړه هيڅ حکم وجود نلري، عبد الله بن سلام چې د دوی امام او عالم و – وويل: تاسی درواغ وويل: **{فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ}** يعنی که چيرې تاسی رېښتونې ياست تورات راوړئ او وی لولی.(کله يې چې تورات راوړ) يهودي ملا د رجم پر آيت لاس کيښود او د هغه مخکې او شاته آيتونه يې لوستل پيل کړل، عبد الله بن سلام رضی الله عنه يې لاس ليری کړ او ورته يې وويل: دا څه شی دی؟ کله يې چې وليدل ويې ويل: هو دا رېښتيا هم د رجم آيت دی، بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم د دواړو په اړوند د رجم حکم صادر کړ، او د جنازه گاه سره نيږدې دواړه رجم کړای شول.[35]

- د دی آيت**{وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ}**36 په تفسير کې او ځانگړي ډول د (السکينة) د لفظ په معنی کې د اسرئيلي قصو په استناد مختلفی معناگانې مفسرينو ذکر کړي، دمثال په ډول وايی چې:سکينة د پيشو په څير يو ډول حيوان و چې دوه وزرې او لکی يې درلوده او سترگو يې يو پړقيدونکې ځلا درلوده کله به يې چې پر يو لښکر نظر واچوو، لشکر به شکست وکړ.....[37]

- امام ابن کثير او نورو مفسرينو په خپلو تفسيرونو کې د دی آيت لاندې: **{وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ} 38** د ابن اسحق په حواله دا اسرائيلي روايت ذکر کړی چې: الله تعالی نوح عليه السلام ته امر وکړ چې کشتی د (ساج)[39] د ونې د لرگيو څخه جوړه کړه، په داسی ډول چې ۸۰لاسه

---

33. الكتاب: تفسير الطبري = جامع البيان عن تأويل آي القرآن د امام محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الآملي، أبو جعفر الطبري (المتوفى: 310هـ)ليکنه، ۲۰/ ۸۹ تحقيق: الدكتور عبد الله بن عبد المحسن التركي ، د چاپ ځای: دار هجر للطباعة والنشر والتوزيع والإعلان .لومړی چاپ ، 1422 هـ - 2001 م

34.(آل عمران: 93)

35. صحيح البخاري للامام محمد بن إسماعيل أبو عبدالله البخاري الجعفي د حديث شميره(4556)جز6 ص37 د چاپ ځای: دار طوق النجاة ،لومړی چاپ1422هـ

36. (البقرة: 248)

37. الكشف والبيان عن تفسير القرآن د شيخ أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبي، أبو إسحاق (المتوفى: 427هـ) ليکنه 2 / 213 ،تحقيق: شيخ أبي محمد بن عاشور، د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي، بيروت – لبنان . لومړی چاپ 1422، هـ - 2002 م

38. (هود: 37)

39. ساج: يو ډول هندی ونه ده.

اوږده او ۵۰ لاسه سورروه وي، دننه او بیرون په تارکولو غوړه کړای شوی وي، او مضبوط او غښتلي لرګي پکې نصب کړه تر څو په قوت سره اوبه څیري او خپل سیر ته ادمه ورکړي..... [40]

- همدا راز امام ابن جریر، او امام سیوطي ددی آیت {**ن * وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ**} (القلم: 1، 2) لاندې د اسرائیلي روایتونو څخه په استفاده عجائب او غرائب ذکر کړي چې عقلا او علما د منلو وړ نه دي لکه وایي: د (ن) څخه مراد هغه کب دی چې ـ یهموت نومیږي ـ او ټوله مځکه یې په خپله ملا اوچته کړی ده...... [41]
- امام نسفي امام ثعلبي، الکشاف او نورو مفسرینو په خپلو کتابونو کې د دی آیتونو لاندی: **(أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ * إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ * الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ)42** د إرم ذات العماد په اړه عجیبې قصی ذکر کړي لیکې چې: دا یو ډیر ستر ښار و،قصرونه او ودانۍ یې د سرو او سپینو څخه، ستنې یې د زمرودو او یاقوتو څخه جوړی شوی وی،چې پکې ډول ډول ونې، باغیچې او نهرونه وو.... [43]

د اسرائیلي روایتونو بدی اغیزې:

پرته له شکه د اسرائیلیاتو له لارې چې کوم (دخیل) او ګډوډ تفسیرونو د تفسیر ساحی ته را داخل شوی دي په فکري او عملي اعتبار ډیرې بدی پایلی او اغیزی لري په دی لړ کی ځینو ته یې په لنډ ډول اشاره کوو:

- له دی امله چې د اسرائیلیاتو له لاری د الله تعالی د پاک ذات په اړوند، د پیغمبرانو علهیم الصلاة والسلام په هکله ډیر دروغجن او باطل روایتونو د تفسیر کتابونو ته لاره موندلی د خلکو پر عقائدو او افکارو خورا ناوړه اغیز لري.
- ډیر نادرست، باطل او ګډوډ اسرائیلي روایتونه چونکه صحابه کرامو رضوان الله علیهم، تابعینو او اتباع تابعینو ته منسوب دي له دی امله ډیر وګړي د امت د مخکښانو په اړه – چې په ریښتینولۍ او عدالت شهرت لري - بی باوره کیږي.
- همدا راز د دی باطلو اسرائیلي روایتونو یو ډیر بد اغیز دا دی چې خلک یې د قرآن کریم د اصلي لارښوونو څخه بی برخې کړي، عجیبو او غریبو اسرائیلي کیسو او داستانونو د قرآن کریم د پندونو، نصیحتونو او په هغه کې د تدبر او غور کولو او د ژوند په هر ډګر کې د هغه د عملي تطبیق څخه انسانان په واټڼونو واټڼونو لیری کړي.
- په تفسیري کتابونو کې د اسرائیلیاتو یو ډیر بد اغیز دا دی چې د اسلام د پاک، کامل او مقدس دین په اړوند یې خلک بی باوره کړي ځکه چې اسرئیلي کیسی اسلام په یو داسې خرافي او ګډوډه بڼه خلکو معرفی کوي، ګواکې دا دروغو او باطلو کیسو یو ټولګه ده.

دوهم :بی لارې ډلی او فرقی:

دویمه ستره دروازه چې ناسم تفسیري روایتونو(دخیل) ورڅخه د تفسیر ساحې ته لاره موندلی بی لارې ډلی او فرقی دي

---

40. تفسیر القرآن العظیم د امام أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي البصري ثم الدمشقي (المتوفى: 774هـ) 4 /319 تحقيق: سامي بن محمد سلام د چاپ ځای: دار طيبة للنشر والتوزيع ،دويم چاپ 1420هـ - 1999 م

41. الدر المنثور د امام عبد الرحمن بن أبي بكر، جلال الدين السيوطي (المتوفى: 911هـ) لیکنه؛ 8/ 242 د چاپ ځای: دار الفكر - بيروت

42.(الفجر: 6 - 8)

43. إرشاد العقل السليم إلى مزايا الكتاب الكريم د امام أبو السعود العمادي محمد بن محمد بن مصطفى (المتوفى: 982هـ) لیکنه؛۱۵۴/۹ د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي - بيروت

په لاندې کرښو کې په ډېر لنډ ډول ذکر کوو.

لومړۍ ډله: خوارج

خوارج په لغت کې د خارج او خارجي جمع ده او د (خروج) څخه اخستل شوی دی، خوارجو ته ځکه خوارج ویل کیږي چې د خلکو په ضد یا د حق پر ضد او یا هم د صفین د جنګ پر مهال د حضرت علي رضی الله عنه پر ضد یې خروج کړی و.[44]

خوارج په اصطلاح کې: په دی اړه مورخین او د فرقو علما دوه قوله لري.

لومړي:خوارج هغه خلک دي چې د حضرت علي -رضي الله عنه- پر ضد یې پاځون کړی و.[45]

دوهم: د خوارجو اطلاق په هر هغه چا کیږي چې د هغه برحق امام پر ضد پا څون وکړي چې د مسلمانانو سواد اعظم پرې اتفاق کړی وي، برابره خبره ده چې دغه پاځون د راشده خلفاو په زمانه کې صورت موندلی وي او یا هم په ورستنیو زمانو کې صورت وموني.[46] خوراج که څه هم د نورو ډلو په څیر په لیکلی بڼه ډېر تفسیري کتابونه نلري ولی بیا هم یو څه کتابونه چې دکتور محمد حسین ذهبي ورته اشاره کړی په لاندی ډول دي.

- تفسیر عبد الرحمن بن رستم الفارسی دریمه هجری پیړۍ.
- د هود بن محکم الهواری دریمه هجری پیړی.
- د أبو یعقوب، یوسف بن إبراهیم الورجلانی شپږمه هجري پیړی.
- د نني عصر یو خارجي محمد بن یوسف إطفیش دوه تفسیرونه د (داعي العمل لیوم الأمل) او(همیان الزاد إلی دار المعاد) په عنوان لري.[47]

د خوارجو د تفسیر ځینې بیلګې:

- خوارج ډېر ځلی د خپل مذهب د اثبات لپاره د قرآن کریم د آیتونو نادرست او غلط تاویل کوي او له ځانه د آیتونو د نزول اسباب جوړوي، د مثال په توګه د حضرت علی رضی الله عنه د تکفیر د اثبات لپاره د دی آیت د نزول په سبب استدلال کوي **{وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللَّهَ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ}48. او وایي چې د ابن مُلجم په اړه دا آیت را نازل شوی {وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ}[البقرة:207]49** چې د ا یو نادرست او فاسد تاویل دی، چی نه یی عقل مني او نه هم شرع.
- د اهل سنت او جماعت د نظر او منهج پر خلاف خوارج د کبیره ګناه مرتکب کافر ګڼي او ددی فاسد نظر لپاره د قرآن کریم په ځینو آیاتونو استدلال کوي او د دی فاسد مذهب د اثبات لپاره ډېر آیتونه تحریفوي، د مثال په توګه د دی آیت په هکله:**{فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ**

---

44. لسان العرب، د محمد بن مکرم بن علی، أبو الفضل، جمال الدین ابن منظور إفریقی (711هـ) لیکنه (74/2) د چاپ ځای: دار صادر – بیروت دریم چاپ - 1414 هـ. او تاج العروس من شرح جواهر القاموس، د محمّد بن محمّد بن عبد الرزّاق الحسیني، أبوالزَّبیدي (المتوفی: 1205هـ)لیکنه(30/2). د چاپ ځای: دار الهدایة

45. مقالات الإسلامیین واختلاف المصلین د أبو الحسن علي بن إسماعیل بن أبي موسی الأشعري (324هـ)لیکنه(307/1).چاپ: دار فرانز شتایز، ألمانیا.دریم چاپ 1400 هـ - 1980 م .او الفرق بین الفرق وبیان الفرقة الناجیة د عبد القاهر بن طاهر بن محمد بن عبد الله البغدادي التمیمي الأسفراییني، أبو منصور (المتوفی: 429هـ)جز1 ص61 د چاپ ځای: دار الآفاق الجدیدة – بیروت دویم چاپ، 1977م.

46. الملل والنحل د أبو الفتح محمد بن عبد الکریم بن أبی بکر أحمد الشهرستاني (548هـ)لیکنه(114/1). د چاپ ځای: مؤسسة الحلبي .

47. التفسیر والمفسرون د دکتور محمد السید حسین الذهبي (1398هـ)لیکنه ۲ / ۲۳۲ د چاپ ځای: مکتبة وهبة، القاهرة.

48. [البقرة:204]

49. الکامل في اللغة والأدب د محمد بن یزید المبرد، أبو العباس (285هـ)لیکنه.**(2/108)** تحقیق:محمد أبو الفضل إبراهیم.د چاپ ځای:دار الفکر العربي – القاهرة دریم چاپ:1417 هـ - 1997 م

إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ}[آل عمران:97]. وايي: چې الله تعالی د حج تارک په کفر توصيفوي، حال دا چې د حج پرېښودل گناه ده نو معلومه شوه چې هر گناهگار کافردی.

- د آل عمران سورت د دی آیت **{يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ}[آل عمران:106].** په تفسير کې وايي: فاسق به د قيامت په ورځ هيڅکله د هغه خلکو له جملې نه وشميرل شي چې مخونه يې سپين ځليږي بلکه د هغه خلکو له ډلی څخه به وي چې مخونه يی تور وي نو په همدی اساس ورته په دی آيت کې کافر ويل شوی. همدا راز د دی آیت **{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ*ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ*وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ*تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ*أُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ}[عبس:38-42]**، تفسير داسی : هيڅکله شونی نده چې يو فاسق انسان دی د هغه خلکو له ډلی څخه حساب شي چې مخونه يې ځليږي او خوشحاله وي بلکې د کافر پر مخ به توره تياره خپره وي نو ځکه اړينه ده چې هغه بايد د کافرانو له ډلې څخه وشميرل شي.[50]

دا او دی ته ورته ډیر آیتونه چې خوارجو د خپل فاسد مذهب او باطل فکر د اثبات لپاره پری استدلال کوي او د قرآن کريم بی شميره آيتونه او د رسول الله صلى الله عليه وسلم گڼ شمير احاديث چې – د کبيره گناه مرتکب پکې مومن گڼل شوی ـ له پامه غورځوي.

د حج په اړوند د آل عمران سورت پر آیت چې دوی استدلال کوي په حقيقت کې د کفر نسبت هغه چا ته ندی شوی چې حج نکوي بلکی په دی آیت هغه څوک کافر بلل شوي چې د حج د فريضيت څخه منکر وي.[51]

او د آل عمران سورت په ۱۰٦ شميره آيت اساسا د قيامت په ورځ د مومنانو او کافرانو حالت بيانوي چې د ايمان څښتنان به د قيامت په ورځ سپين ځليدونکې مخونه او کفاربه تور مخي وي، يعنی دا آيت اصلا د گناهکار مسلمانانو په اړوند ندی.[52]

- د هغه فاسدو تأويلاتو له جملې څخه چې نافع بن الأزرق خارجي يې کوي د دی **آيت {وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ}**53، تأويل دی چې: لمونځ يواځی دوه رکعته د شپې او دوه رکعته د سهار دی، له دی پرته نور لمونځ نشته.
- دا آيت **{وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ}**54تفسيروي چې: د حج لپاره کومه ځانگړې مياشت نه ده ټاکل شوی بلکی د کال په ټولو مياشتو کې ادا کيدای شي.
- د دی **{وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ}**55چې د غل لاس بايد د ولي(مټ) څخه پرې کړای شي نه د مړوند څخه، همد راز که غلا ډيره وي او که کمه بايد د غل لاس پرې شي.[56]
- د دی آيت **{إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا}**57په تفسير کې

50. -انظر: العقود الفضية في أصول الإباضية، سالم بن حمد الحارثي، ص.(290-228)
51. تفسیر ابن کثیر(1/386)
52. پورتنی مرجع(390/1)
53. [هود:114]
54. [آل عمران:97]
55. [المائده:38]
56. شرح نهج البلاغة، .(1/382)
57. [النساء:10]

ځینی خوارج وایي : که چیرې څا د کوم یتیم مال وخوړ هغه جهنمی دی او که یتیم یې قتل کړ یا ورته ځینې ځیرې کړه هغه جهنمی ندی ځکه په دی اړه په نص کې څه ندي راغلي.[58]

دویمه ډله: شیعه ګان

شیعه یا تشیع د لغت په اعتبار د یو څا تایید، ملاتړ او ملګرتیا کول دي، د عربي ژبې استاد ابن درید وایي:فلانې د فلاني له شیعو څخه دی هغه وخت ویل کیږي چې د هغه رایه او نظر تآیید کړي.[59] او امام ازهري وایی: شیعه د یو څا انصارو او ملګرو ته ویل کیږي.[60]

شیعه په اصطلاح:

د فرقو عالم نباغلې شهرستاني[61] وایی:شیعه ګان هغه ډله ده چې په ځانګړې ډول د حضرت علي رضی الله عنه ملاتړ کوي او د وصیت او نص پر اساس د هغه امامت او خلافت ثابتوي.او زیاتوي چې خلافت مصلحتي او جانبي قضیه نه ده چې پیغمبر ورڅخه بی تفاوته او غافل پاتی شي او عوامو ته دی یې وسپاري بلکې د دین رکن او یوه اصولي او اساسي قضیه ده.[62]

په تاریخي لحاظ د شیعه ګانو بیلا بیلی ډلی پیدا شوي چې په اصولو او فروعو کې یو له بل سره توپیر لري دا ګنې شیعه ډلی څلور غټو فرقو(السَّبَئِية، والكيسانية، والزَّيدية، والرَّافضة) ته راګرځي.[63]موږ دلته په ډیر لنډیز د شِّيعة إمامية اثْنَي عشرية دریځ د قرآن کریم او د هغه د تفسیر په اړه بیانوو چې ورڅخه به جوته شي چې د قرآن کریم شیعي تفسیرونه د (دخیل) د بد ترینو ډولونو څخه شمیرل کیږي، ځینو شیعه ګانو د خوراجو په څیر د خپلو فاسدو او ناوړه افکارو د اثبات او ترویج په خاطر قرآن کریم تحریف کړی.

د قرآن د تفسیر په اړه د شیعه ګانو دریځ او ځینې تفسیري بیلګې یې:

- شیعه ګان د قرآن په اړه ادعا لري چې: قرآن ظاهر او باطن لري، یعنی هر ظهر بطن، او هر بطن ظهر لري. او ورڅخه معاني او مفاهیم استنباط کول د مفسر په نسبت جلاجلا مرتبی او مقامات لري، ظاهر او باطن نسبي دي.[64] په حقیقت کې دا د شیعه ګانو هغه بی اساسه او غلطه قاعده ده چې په تفسیري میدان کې یې هر ډول ناسم تفسیر(دخیل) ته یې لاره هواره کړی، ځکه چې ناسم تفسیر په باطني معنی باندی حمل کوي.

د قرآن د تحریف قائل دي، وایی چې: دا موجوده قرآن د الله تعالی هغه درست او صحیح کتاب نه دی، هغه قرآن چې حضرت علي رضی الله عنه جمع کړی او ترتیب کړی و او بیا تری امامانو په میراث وړی، هغه چې تحریف او تغییر پکې ندی شوی هغه درست او صحیح قرآن دی،پدی موجوده قرآن کې تحریف شوی او بدل کړای شوی دی، د آل بیتو فضائل تری

58. تلبیس ابلیس، ابن الجوزي، المؤلف: جمال الدين أبو الفرج عبد الرحمن بن علي بن محمد الجوزي (المتوفى: 597هـ) ص.(95) د چاپ ځای: دار الفكر للطباعة والنشر، بيرزت، لبنان .لومړی چاپ، 1421هـ/ 2001م

59. جمهرة اللغة: 63/3 د أبو بكر محمد بن الحسن بن دريد الأزدي (321هـ) ليکنه ،تحقيق: رمزي منير بعلبكي دچاپ ځای: دار العلم للملايين - بيروت،لومړی چاپ 1987م

60. الأزهري/ تهذيب اللغة: 61/3 د محمد بن أحمد بن الأزهري الهروي، أبو منصور (370هـ)ليکنه ، د محمد عوض مرعب تحقيق د چاپ ځای : دار إحياء التراث العربي – بيروت ،لومړی چاپ 2001م

61. محمد بن عبد الكريم بن أحمد أبو الفتح چې په شهرستاني شهرت لري په کال 467ه کې نړۍ ته راغلي ،د فرقو، علم کلام او اصولو ستر عالم و، د لیکنو څخه یې: الملل والنحل، نهاية الإقدام، ډیر مشهور دي او په (548هـ) کې وفات شوی،: طبقات الشافعية: 6/128-130، مرآة الجنان: 3/284-290

62. الملل والنحل: 146/6 د أبو الفتح محمد بن عبد الكريم بن أبى بكر أحمد الشهرستاني (548هـ)ليکنه، د چاپ ځای: مؤسسة الحلبي.

63. الأديان والفِرَق والمذاهب" عبدالقادر شيبة الحمد، 146.

64. منهج الاستَنباط من القرآن الكريم. المؤلف, فهد بن مبارك بن عبد الله الوهبي ص ٣٦٠ تحقيق: محمد بن عبد الرحمن الشايع. الناشر, مركز الدراسات والمعلومات القرآنية بمعهد الامام الشاطبى کال ۲۰۰۷م

حذف شوی دي کافی د جعفرصادق څخه دا روایت رانقل کړی چې: (أنَّ القرآن الذي نَزَل به جبريلُ على محمَّد سبعَةَ عشر ألْف آية، والَّتي بأيْدينا منْها ستَّة آلاف ومائتان وثلاث وسِتُّون آيةً، والبواقي مَخْزونة عند أهْل البيت فيما جمَعه عليٌّ[65].

یعنی: هغه قرآن چې جبریل(علیه السلام) پر محمد(صلی الله علیه وسلم) نازل کړی هغه (۱۷۰۰۰) اولس زره آیتونه دي او دا موجوده قرآن کې فقط (۶۲۶۳) شپږ زره دوه سوه دری شپیته آیتونه لري، دا باقی مانده نور آیتونه - په هغه قرآن کې چې حضرت علی(رضی الله عنه) راجمع کړی و- د آل بیتو سره محفوظ دي.

همدا راز په اصول "الکافي" د جعفر بن محمد الصَّادق دا وینا : "عندنا مصحف فاطمة عليها السَّلام - وما يُدْريهم ما مُصْحف فاطمة؟! مصْحفٌ فيه مِثْل قرآنِكم هذا ثلاث مرَّات، واللهِ ما فيه من قرآنكم حرْفٌ واحد.[66]

له موږ سره د بی بی فاطمی مصحف دی، دوی د فاطمی د مصحف څخه څه خبر دي؟ هغه مصحف ستاسی ددی قرآن دری برابره دی، په الله سوگند چې ستاسی د قرآن یو حرف هم په هغه کې نشته.

یو معروف شیعی نعمة الله جزائري وایي: "الأخْبار مسْتفيضة بل مُتواتِرة، وتَدلُّ بصريحِها على وقوع التَّحريف في القرآن كلامًا ومادَّةً وإعرابًا[67].

مشهور بلکی متواتر روایتونه شتون لري، پدی خبره تصریح کوي چې د قرآن په کلام، ماده او اعراب کې تحریف صورت موندلی.

- د خپلوامامانو په اړه شیعه گان دا عقیده لري چې هغوی مقدس , معظم او معصوم دي، دوی د مځکې ارکان او ستنې دي، د مځکې په سر او د مځکې لاندی پر ټولو خلکو حجت دي. شیعه گان عقیده لري چې امامت د دین اساس، د مسلمانانو نظام، د دنیا رغونه او د مومنانو پت او عزت دی.68 د امامانو په اړه د دوی د دی دریځ اغیز د هغوی په تفسیري کتابونو ډیر څرگند دی گن آیتونه یې د همدی دریځ او عقیدی پر اساس تفسیر کړي چې په پایله کې ډیرې ناسم تفسیري اقولو(دخیل) د تفسیر ساحې ته لاره موندلی.

د شیعه گانو ځنیې تفسیري بیلگې:

دلته په لنډ ډول د شیعه گانو له تفسیرونو څخه ځینی مثالونه وړاندی کوو چې په دلالت کوي چې څومره ناسم تفسیري اقول(دخیل) د دوی له لاری د تفسیر ډگر ته را داخل شوی دي.

مخکې مو یاد وکړه چې شیعه گان د قرآن په باطني معنا عقیده لري او په دی اساس یې ډیر قرآني آیتونه تفسیر کړي دی مثلا:

- د دی آیت {وَكُلَّ شَيْءٍ أحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ} 69څخه علي مراد دی.70
- وایې د دی آیت {فَقَاتِلُواْ أَئِمَّةَ الْكُفْرِ}71 څخه طلحة والزبیر.72
- او د دی آیت {وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ} 73 څخه بنو أمیة مراد دي.74

65. التفسیر والمفسرون"، (2/ 29 - 28) په لږ تصرف سره.
66. اصول الکافي"، ج/ 1239. للکلیني وفات 329 هـ ق محقق / غفاري علی اکبر و آخوندي، الناشر: دار الکتب الإسلامیة مکان النشر: تهران سنة الطباعة: 1407 ق
67. الأنوار النعمانیة، في بیان النشأة الإنسانیة نعمت الله الجزائری ج2 /357.
68. التفسیر والمفسرون"، (2/ 19)
69. [یس، آیة: 12.]
70. تفسیر القمي: د ابراهیم قمي لیکنه 212/2 ، چاپ ځای : موسسة الامام المهدی قم ، لومړي چاپ ۱۳۳۵ه ق
71. [التوبة، آیة: 12.]
72. تفسیر الصافي: 324/2 د فیض کاشاني لیکنه ۱۰۹۱ هـ ق
73. [الإسراء، آیة: 60.]

شیعه مفسرین وایي په : {اهدِنَـا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ} 75کې (الصراط المستقیم) څخه مراد أمیر المؤمنین دی.76

- د الله تعالی د دی فرمان{وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا} 77په اړه د الصادق څخه نقل کوي چې وایی: "الشمس أمیر المؤمنین، وضحاها: قیام القائم" د (الشمس) څخه مراد امیر المومنین او (وضحاها) څخه مراد د القائم پاڅون او قیام دی.78
- او وایي:د (المسجد، المساجد، والکعبة، والقبلة) څخه امام او ائمه مراد دي.عیاشی د دی آیت {وَأَقِيمُواْ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ}[79] لاندی لیکي: له دی څخه امامان مراد دي.[80]
- د شیعه مفسرینو په نیز د (السجود) څخه په دی آیت کې: {وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ}[81] د امامانو ولایت مراد دی. وایې چې کله دوی دعلي (رضی الله عنه) ولایت ته راغوښتل کیدل په داسی حال کې چې دوی سالم او روغ وو.[82]
- د شیعي تفسیر پر اساس(اله) د امام په معنی دی، مثلا د دی آیت {لاَ تَتَّخِذُواْ إِلـهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلهٌ وَاحِدٌ}[83]په اړه د یو فرضي نوم (أبو عبد الله) په حواله وایی: "یعني بذلك لا تتخذوا إمامین إنما هو إمام واحد" یعني تاسی دوه امامان مه نیسئ امام ایکي یو دی.[84]
- همدا راز (رب) هم د هغوی له نظره د امام څخه عبارت دی او د دی لپاره د ژبې بیلا بیل استعمالات د دلیل په توګه وړاندی کوي مثلا: رب البیت، ورب المال. ..او په همدی اساس د قرآن کریم ګڼ آیتونه تفسیروي مثلا د دی آیت:{وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لا يَنفَعُهُمْ وَلا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا}[85]قمي په خپل تفسیر کې وایی: د(الکافر) څخه مراد (عمر - رضي الله عنه وأرضاه) دی – والعیاذ بالله – چې د أمیر المؤمنین علیه السلام پر خلاف د نورو سره مرستندوی او کومکي و.[86] د قمي په نیز د(رب) څخه مراد امام یعنی علی رضی الله عنه دی. همداراز د دی آیت {وَأَشْرَقَتِ الأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا}[87] تفسیر شیعه مفسر داسې کوي: مفضل بن عمر د ابو عبد الله څخه اوریدلي چې (رب الأرض) یعني إمام الأرض، مفضل وایی چې ما ورڅخه وپوښتل کله چې: هغه راووځي نو څه به واقع شي؟ ابو عبدالله ځواب راکړ: کله چې هغه راووځي، خلک به د لمراو سپوږمۍ د رڼا څخه مستغني شي او د امام نور به ورته کافي شي.[88]

دا او دی ته ورته په سلګونو بی اساسه تفسیري اقوال د شیعه تفسیرونو له لاری د تفسیر ساحې ته را داخل شوی دي، دا په دی دلالت کوي چې شیعه تفسیرونه دتفسیر ډګر ته د ناسم تفسیر(دخیل) یو ستر لار ده.

---

74. تفسیر العیاشي: 297/2 محمد بن مسعود العیاشي وفات ۳۲۰ هـ ق تحقیق: الحاج السید هاشم الرسولي المحلاتي
75. [الفاتحة، آية: 6.].
76. په[مجموع فتاوی شیخ الإسلام ابن تیمیة: 236/13-237.].کې دی ورته ګڼ شمیر مثالونه ذکر کړي او په قوي دلائلو یې د هغه بطلان ثابت کړی.
77. [الشمس، آية: 1.]
78. تفسیر القمي: 242/2، او زیاتوي چې د(النهار) څخه مراد امامان دی.
79. [الأعراف، آية: 29.].
80. تفسیر العیاشي: 12/2،د ابو النضر عیاشی لیکنه، چاپ ځای: موسسة البعثه تهران، لومړي چاب ۱۳۲۱ه ق
81. [القلم، آية: 43.].
82. تفسیر الصافي: 214/5-215،د محسن کاشاني لیکنه، د چاپ ځای:دارالکتب الاسلامیة ایران تهران ، لومړي چاپ ۱۴۱۹ه ش
83. [النحل، آية: 51.]
84. تفسیر العیاشي: 261/2
85. [الفرقان، آية: 55.].
86. تفسیر القمي: 115/2.
87. [الزمر، آية: 69.]
88. تفسیر الصافي: 331/4.

یادونه: د ليکنې په پيل کې مې اشاره کړې وه چې د ليکنې په ترڅ کې د (دخيل) يا ناسم تفسير لاملونه قدرمنو لوستونکو سره شريک کړم چې د هغی له جملې څخه مې اسرائيلياتو او ځينو ډلو ته اشاره وکړه له دی چې ليکنه اوږديږي د (دخيل) نور دوه مهم لاملونه يعنې(د قرآن کريم علمي او سائنسي تفسير او د معاصرو سيکولارانو او بې دينانو تفسير) – چې د (دخيل) لوی ورودي دروازې بلل کيږي ـ ته به ان شاء الله په بله راتلونکې ليکنه کې ځای ورکړو.

ماخذونه

1) تاج العروس من جواهر القاموس: محمّد بن محمّد بن عبد الرزّاق الحسيني، أبو الفيض، الملقّب بمرتضى، الزَّبيدي.چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي ببيروت د چاپ کال: ١٩٨٤

2) المفردات في غريب القرآن – د امام راغب الأصفهاني, طبعة ١٣٨١ هـ , ١٩٦١ م , چاپ ځای: مصطفى البابي الحلبي مصر - تحقيق - محمد سعيد كيلاني.

3) الدخيل في تفسير القرآن الكريم د. عبد الوهاب فايد,لومړې چاپ 1398 هـ , 1978 م چاپ ځای: مطبعة حسان

4) الدخيل في التفسير د. ابراهيم عبد الر حمن خليفه, چاپ ځای: دار الكتاب بمصر – ۱۹۸۴م

5) شرح علل الترمذي د شيخ زين الدين عبد الرحمن بن أحمد بن رجب بن الحسن، حنبلي (795هـ) ليکنه,محقق: الدكتور همام عبد الرحيم سعيد د چاپ ځای: مكتبة المنار - الزرقاء – الأردن. لومړې چاپ، 1407هـ - 1987م

6) لباب التأويل في معاني التنزيل للشيخ علاء الدين علي بن محمد بن إبراهيم بن عمر الشيحي أبو الحسن، المعروف بالخازن (741هـ)تصحيح: محمد علي شاهين د چاپ ځای:دار الكتب العلمية – بيروت لومړې چاپ 1415 هـ

7) تفسير النسفي (مدارك التنزيل وحقائق التأويل) د شيخ أبو البركات عبد الله بن أحمد بن محمود حافظ الدين النسفي (710هـ)ليکنه، تحقيق: يوسف علي بديوي د چاپ ځای: دار الكلم الطيب، بيروت. لومړې چاپ 1419 هـ - 1998 م

8) الجواهر الحسان في تفسير القرآن د أبو زيد عبد الرحمن بن محمد بن مخلوف الثعالبي (875هـ) ليکنه، تحقيق: شيخ محمد علي معوض والشيخ عادل أحمد عبد الموجود، د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي – بيروت. لومړې چاپ - 1418 هـ

9) جامع البيان عن تأويل آي القرآن د امام محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الآملي، أبو جعفر الطبري (310هـ)ليکنه، تحقيق: الدكتور عبد الله بن عبد المحسن التركي، د چاپ ځای: دار هجر للطباعة والنشر والتوزيع والإعلان. لومړې چاپ، 1422 هـ - 2001 م

10) صحيح البخاري للامام محمد بن إسماعيل أبو عبدالله البخاري الجعفي د چاپ ځای: دار طوق النجاة، لومړې چاپ1422هـ

11) الكشف والبيان عن تفسير القرآن د شيخ أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبي، أبو إسحاق (427هـ) ليكنه،تحقيق: شيخ أبي محمد بن عاشور، د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي، بيروت – لبنان. لومړې چاپ 1422، هـ - 2002 م

12) تفسير القرآن العظيم د امام أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي البصري ثم الدمشقي (774هـ) تحقيق: سامي بن محمد سلام د چاپ ځای: دار طيبة للنشر والتوزيع، دويم چاپ 1420هـ - 1999 م

13) الدر المنثور د امام عبد الرحمن بن أبي بكر، جلال الدين السيوطي (911هـ) ليكنه، د چاپ ځای: دار الفكر - بيروت

14) إرشاد العقل السليم إلى مزايا الكتاب الكريم د امام أبو السعود العمادي محمد بن محمد بن مصطفى (982هـ) د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي - بيروت

15) لسان العرب، د محمد بن مكرم بن على، أبو الفضل، جمال الدين ابن منظور الأنصاري الرويفعى الإفريقى (711هـ) ليكنه د چاپ ځای: دار صادر – بيروت.دريم چاپ - 1414 هـ. او تاج العروس من شرح جواهر القاموس، د محمّد بن محمّد بن عبد الرزّاق الحسيني، أبوالزَّبيدي (1205هـ)ليكنه. د چاپ ځای: دار الهداية

16) مقالات الإسلاميين واختلاف المصلين د أبو الحسن علي بن إسماعيل بن أبي موسى الأشعري (324هـ)ليكنه. چاپ: دار فرانز شتايز، ألمانيا.دريم چاپ 1400 هـ - 1980 م.

17) الفرق بين الفرق وبيان الفرقة الناجية د أبو منصور عبد القاهر بن طاهر اسفراييني، (429هـ) ليكنه.د چاپ ځای: دار الآفاق الجديدة – بيروت دويم چاپ، 1977م.

18) الملل والنحل د أبو الفتح محمد بن عبد الكريم بن أبى بكر أحمد الشهرستاني (548هـ)ليكنه. د چاپ ځای: مؤسسة الحلبي.

19) التفسير والمفسرون د دكتور محمد السيد حسين الذهبي ليكنه، د چاپ ځای: مكتبة وهبة، القاهرة.

20) الكامل في اللغة والأدب د محمد بن يزيد المبرد، أبو العباس (285هـ)ليكنه. تحقيق:محمد أبو الفضل إبراهيم.د چاپ ځای:دار الفكر العربي – القاهرة دريم چاپ:1417 هـ - 1997 م

21) تلبيس ابليس، ابن الجوزي، المؤلف: جمال الدين أبو الفرج عبد الرحمن بن علي بن محمد الجوزي (597هـ). د چاپ ځای: دار الفكر للطباعة والنشر، بيرزت، لبنان. لومړې چاپ، 1421هـ/ 2001م

22) جمهرة اللغة د أبو بكر محمد بن الحسن بن دريد الأزدي (321هـ) ليكنه، تحقيق: رمزي منير بعلبكي دچاپ ځای: دار العلم للملايين - بيروت،لومړي چاپ 1987م

23) تهذيب اللغة د محمد بن أحمد بن الأزهري الهروي، أبو منصور (370هـ)ليكنه، د محمد عوض مرعب تحقيق د چاپ ځای : دار إحياء التراث العربي بيروت، لومړي چاپ 2001م

24) الملل والنحل د أبو الفتح محمد بن عبد الكريم بن أبى بكر أحمد الشهرستاني (548هـ)ليكنه، د چاپ ځای: مؤسسة الحلبي.

25) تفسير القمي، د ابراهيم قمي ليكنه، چاپ ځای : موسسة الامام المهدی قم، لومړي چاي ۱۳۳۵ه ق

26) تفسير العياشي،د ابو النضر عياشی ليكنه، چاپ ځای: موسسة البعثه تهران، لومړي چاب ۱۳۲۱ه ق

27) تفسير الصافي د محسن كاشاني ليكنه، د چاپ ځای:دارالكتب الاسلامية ايران تهران، لومړي چاپ ۱۴۱۹ه ش

28) طبقات الشافعية الكبرى د تاج الدين عبد الوهاب بن تقي الدين السبكي (771هـ) ليكنه،تحقيق: دكتور محمود محمد الطناحي اودكتور عبد الفتاح محمد الحلو د چاپ ځای: هجر للطباعة والنشر والتوزيع، دويم چاپ، 1413هـ

29) الفتاوى الكبرى د ابن تيمية تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحليم بن عبد السلام بن عبد الله الدمشقي (728هـ) ليكنه. د چاپ ځای:دار الكتب العلمية، لومړی چاپ، 1408هـ - 1987م